

TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG
KHOA HỆ THỐNG THÔNG TIN KINH TẾ

Nhóm Giảng dạy học phần Pháp luật đại cương

BÀI GIẢNG
PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

Tài liệu lưu hành nội bộ

TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ THÔNG TIN VÀ TRUYỀN THÔNG
KHOA HỆ THỐNG THÔNG TIN KINH TẾ

Nhóm Giảng dạy học phần Pháp luật đại cương

BÀI GIẢNG
PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

Thái Nguyên, tháng năm 2022

MỤC LỤC

Một số thuật ngữ.....	9
Mở đầu	10
Chương I: KHÁI QUÁT CHUNG VỀ NHÀ NƯỚC.....	11
Nội dung chính của chương.....	11
Mục tiêu cần đạt được của chương	11
Bài 1: Khái quát chung về Nhà nước (Số tiết: 3 tiết).....	11
1.1 Nguồn gốc hình thành Nhà nước theo chủ nghĩa Mác – Lê nin.....	11
1.1.1 Tổ chức xã hội và quyền lực trong xã hội Cộng sản nguyên thủy	11
1.1.2 Các điều kiện hình thành nhà nước	12
1.1.3. Quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lê nin về nguồn gốc Nhà nước.....	13
1.2. Bản chất của Nhà nước.....	13
1.2.1 Tính giai cấp.....	13
1.2.2 Tính xã hội	14
1.3. Đặc trưng của Nhà nước	14
1.4. Hình thức Nhà nước và chế độ chính trị.....	15
1.4.1. Hình thức chính thể nhà nước.....	15
1.4.2. Hình thức cấu trúc Nhà nước.....	16
1.4.3 Chế độ chính trị.....	17
1.5. Chức năng của Nhà nước.....	17
1.5.1. Khái niệm chức năng của nhà nước	17
1.5.2. Các chức năng cơ bản của nhà nước	17
1.6. Các kiểu Nhà nước	18
1.6.1. Khái niệm kiểu nhà nước.....	18
1.6.2. Các kiểu nhà nước trong lịch sử.....	18
Câu hỏi cuối chương.....	22
Chương II: KHÁI QUÁT CHUNG VỀ PHÁP LUẬT.....	23
Nội dung chính của chương.....	23
Mục tiêu cần đạt được của chương	23
Bài 2: Nguồn gốc, bản chất, quy phạm và quan hệ pháp luật (Số tiết: 2 tiết).....	23
2.1. Nguồn gốc hình thành pháp luật	23
2.1.1. Học thuyết Mác – Lê nin về nguồn gốc pháp luật	23
2.1.2. Khái niệm pháp luật.....	24

2.2. Bản chất của pháp luật.....	25
2.2.1. Tính giai cấp của pháp luật.....	25
2.2.2. Tính xã hội của pháp luật.....	25
2.3. Quy phạm pháp luật.....	26
2.3.1. Khái niệm và đặc điểm của Quy phạm pháp luật	26
2.3.2. Cơ cấu của quy phạm pháp luật.....	27
2.4. Quan hệ pháp luật.....	28
2.4.1. Khái niệm và đặc điểm của quan hệ pháp luật	28
2.4.2. Các yếu tố cấu thành quan hệ pháp luật	30
Câu hỏi cuối bài	32
Bài 2: Thực hiện, vi phạm, trách nhiệm pháp luật và pháp chế xã hội chủ nghĩa (Số tiết: 2 tiết).....	32
2.5. Thực hiện pháp luật	32
2.5.1. Khái niệm thực hiện pháp luật.....	32
2.5.2. Các hình thức thực hiện pháp luật.....	33
2.6. Vi phạm pháp luật và trách nhiệm pháp lý	34
2.6.1. Vi phạm pháp luật	34
2.6.2. Trách nhiệm pháp lý.....	37
2.7. Pháp chế xã hội chủ nghĩa	39
2.7.1. Khái niệm pháp chế xã hội chủ nghĩa	39
2.7.2. Những yêu cầu cơ bản của pháp chế xã hội chủ nghĩa	41
2.7.3. Những biện pháp tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa	42
Câu hỏi ôn tập:	44
Bài tập cuối chương.....	44
Chương III: HỆ THỐNG PHÁP LUẬT VIỆT NAM	47
Nội dung chính của chương.....	47
Mục tiêu cần đạt được của chương	47
Bài 4: Hệ thống pháp luật Việt Nam (Số tiết: 2 tiết)	47
3.1. Khái niệm và đặc điểm của hệ thống pháp luật Việt Nam	47
3.1.1. Khái niệm hệ thống pháp luật Việt Nam.....	47
3.1.2. Đặc điểm của hệ thống pháp luật Việt Nam.....	47
3.2. Hệ thống cấu trúc của pháp luật Việt Nam.....	48
3.2.1. Quy phạm pháp luật.....	49

3.2.3. Ngành luật.....	50
3.3. Hệ thống văn bản quy phạm pháp luật Việt Nam.....	51
3.3.1. Khái niệm và đặc điểm của văn bản quy phạm pháp luật.....	51
3.3.2. Các loại văn bản quy phạm pháp luật của Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam hiện nay.....	51
3.4. Các ngành luật trong hệ thống pháp luật Việt Nam.....	52
3.4.1. Luật Hiến pháp.....	52
3.4.2. Luật hành chính.....	53
3.4.3. Luật tổ tụng hành chính.....	54
3.4.4. Luật dân sự.....	54
3.4.5. Luật tố tụng dân sự.....	54
3.4.6. Luật hình sự.....	55
3.4.7. Luật tố tụng hình sự.....	55
3.4.9. Luật kinh tế.....	57
3.4.10. Luật lao động.....	58
3.4.11. Luật đất đai.....	58
3.4.12. Luật hôn nhân gia đình.....	59
Câu hỏi cuối chương.....	61
Chương IV: LUẬT HIẾN PHÁP VIỆT NAM.....	62
Nội dung chính của chương.....	62
Mục tiêu cần đạt được của chương.....	62
Bài 5: Luật Hiến pháp Việt Nam (Số tiết: 2 tiết).....	62
4.1. Khái quát chung về ngành luật Hiến pháp Việt Nam.....	62
4.1.1. Khái niệm ngành luật Hiến pháp.....	62
4.1.2. Đối tượng điều chỉnh và phương pháp điều chỉnh của ngành luật Hiến pháp.....	62
4.1.3. Nguồn của ngành luật Hiến pháp.....	63
4.2. Một số chế định cơ bản của ngành luật Hiến pháp Việt Nam.....	63
4.2.1. Chế độ chính trị.....	63
4.2.2. Quyền con người, quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân.....	65
4.2.3. Chế độ kinh tế, văn hoá, giáo dục, khoa học, công nghệ và môi trường.....	66
4.2.4. Tổ chức bộ máy Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam.....	68
Câu hỏi cuối chương.....	72

Chương V: LUẬT HÀNH CHÍNH VIỆT NAM	74
Nội dung chính của chương.....	74
Mục tiêu cần đạt được của chương	74
Bài 6: Luật Hành chính Việt Nam (Số tiết: 2 tiết)	74
5.1. Khái quát chung về ngành luật Hành chính Việt Nam.....	74
5.1.1. Khái niệm ngành luật Hành chính Việt Nam.....	74
5.1.2. Đối tượng điều chỉnh và phương pháp điều chỉnh của ngành luật Hành chính	75
5.1.3. Nguồn của ngành luật Hành chính.....	79
5.2. Một số chế định cơ bản của ngành luật Hành chính Việt Nam	79
5.2.1. Quản lý hành chính nhà nước	79
5.2.2. Vi phạm hành chính và trách nhiệm hành chính	81
5.2.3. Pháp luật về khiếu nại, tố cáo	86
Câu hỏi/bài tập cuối chương	93
Chương VI: LUẬT DÂN SỰ VIỆT NAM.....	95
Nội dung chính của chương.....	95
Mục tiêu cần đạt được của chương	95
Bài 7: Luật Dân sự Việt Nam (Số tiết: 2 tiết)	95
6.1. Khái quát chung về ngành Luật dân sự Việt Nam	95
6.1.1. Khái niệm ngành Luật dân sự	95
6.1.2. Đối tượng điều chỉnh và phương pháp điều chỉnh của ngành Luật dân sự..	96
6.1.3. Nguồn của ngành Luật dân sự.....	97
6.2. Một số chế định cơ bản của ngành Luật dân sự Việt Nam.....	98
6.2.1. Tài sản.....	98
6.2.2 Quyền sở hữu	99
6.2.3. Hợp đồng dân sự	102
6.2.4. Thừa kế	106
Câu hỏi/ Bài tập cuối chương	112
Chương VII: LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM	114
Nội dung chính của chương.....	114
Mục tiêu cần đạt được của chương	114
Bài 8: Luật Hình sự Việt Nam (Số tiết: 2 tiết).....	114
7.1. Khái quát chung về ngành luật Hình sự Việt Nam	114

7.1.1. Khái niệm ngành luật Hình sự	114
7.1.2. Đối tượng điều chỉnh và phương pháp điều chỉnh của ngành luật Hình sự	114
7.1.3. Nguồn của ngành luật Hình sự.....	115
7.2. Một số chế định cơ bản của ngành luật Hình sự Việt Nam.....	115
7.2.1. Tội phạm	115
7.2.2. Hình phạt.....	123
Câu hỏi/Bài tập cuối chương	131
Chương VIII: LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH VIỆT NAM	134
Nội dung chính của chương.....	134
Mục tiêu cần đạt được của chương	134
Bài 9: Luật Hôn nhân và Gia đình Việt Nam (Số tiết: 2 tiết).....	134
8.1. Khái quát chung về ngành luật Hôn nhân và Gia đình Việt Nam	134
8.1.1. Khái niệm ngành Luật hôn nhân và gia đình.....	134
8.1.2. Đối tượng điều chỉnh và phương pháp điều chỉnh của ngành Luật hôn nhân và Gia đình.....	135
8.1.3. Nguồn của ngành luật Hôn nhân và Gia đình.....	136
8.2. Một số chế định cơ bản của ngành luật Hôn nhân và gia đình Việt Nam.....	137
8.2.1. Kết hôn.....	137
8.2.2. Quan hệ giữa vợ và chồng	142
8.2.3. Quan hệ giữa cha mẹ và con	144
8.2.4. Ly hôn.....	148
Câu hỏi cuối chương.....	150
Chương IX: PHÁP LUẬT PHÒNG, CHỐNG THAM NHŨNG	151
Nội dung chính của chương.....	151
Mục tiêu cần đạt được của chương	151
Bài 10: Pháp luật phòng, chống tham nhũng (Số tiết: 3 tiết)	151
9.1. Khái niệm chung về tham nhũng.....	151
9.1.1. Khái niệm và đặc điểm của hành vi tham nhũng.....	151
9.1.2. Các hành vi tham nhũng và tội phạm về tham nhũng.....	156
9.2. Nguyên nhân và tác hại của tham nhũng	160
9.2.1. Nguyên nhân của tham nhũng.....	160
9.2.2. Tác hại của tham nhũng.....	161

9.3. Ý nghĩa và tầm quan trọng của công tác phòng, chống tham nhũng	164
9.3.1. Phòng, chống tham nhũng góp phần bảo vệ chế độ, xây dựng Nhà nước pháp quyền.....	164
9.3.2. Phòng, chống tham nhũng góp phần tăng trưởng kinh tế đất nước, nâng cao đời sống nhân dân	164
9.3.3. Phòng, chống tham nhũng góp phần duy trì các giá trị đạo đức truyền thống, làm lành mạnh các quan hệ xã hội.....	165
9.3.4. Phòng, chống tham nhũng góp phần củng cố niềm tin của nhân dân vào chế độ và pháp luật.....	166
9.4. Trách nhiệm của công dân trong việc phòng, chống tham nhũng	168
9.4.1. Trách nhiệm của công dân.....	168
9.4.2. Trách nhiệm của cán bộ, công chức, viên chức trong phòng, chống tham nhũng.....	172
9.4.3. Trách nhiệm của lãnh đạo, người đứng đầu cơ quan, tổ chức.....	173
9.4.4. Vai trò và trách nhiệm của cơ quan báo chí truyền thông.....	173
Câu hỏi cuối chương.....	174
Tài liệu tham khảo	175
Các câu hỏi thường gặp	176

Một số thuật ngữ

TT	Thuật ngữ	Diễn giải ý nghĩa
1	Nghĩa vụ	Sự bắt buộc phải có những xử sự nhất định do quy phạm pháp luật thương mại điện tử quy định.
2	Nhà nước	Một tổ chức đặc biệt của quyền lực chính trị, một bộ máy chuyên làm nhiệm vụ cưỡng chế và thực hiện các chức năng quản lý đặc biệt nhằm duy trì trật tự xã hội, thực hiện mục đích bảo vệ địa vị của giai cấp thống trị trong xã hội
3	Pháp luật	Hệ thống các quy tắc xử sự có tính bắt buộc chung do nhà nước đặt ra và bảo đảm thực hiện, thể hiện ý chí của giai cấp thống trị và nhu cầu tồn tại của xã hội, nhằm điều chỉnh các quan hệ xã hội, tạo lập trật tự, ổn định cho sự phát triển của xã hội.
4	Quan hệ pháp luật	Hình thức pháp lý của các quan hệ xã hội, xuất hiện dưới tác động điều chỉnh của quy phạm pháp luật và sự kiện pháp lý với sự tham gia của các chủ thể có năng lực trách nhiệm pháp lý
5	Quyền	Khả năng xử sự của những người tham gia quan hệ được quy phạm pháp luật quy định và được bảo vệ bằng sự cưỡng chế của nhà nước
6	Quy phạm pháp luật	Những quy tắc xử sự mang tính bắt buộc chung phải thi hành hay thực hiện đối với tất cả tổ chức, cá nhân có liên quan, được ban hành hoặc thừa nhận bởi các cơ quan Nhà nước có thẩm quyền và được bảo đảm thực hiện bằng cưỡng chế nhà nước.
7	Trách nhiệm pháp lý	Một loại quan hệ pháp luật đặc biệt giữa nhà nước (thông qua các cơ quan có thẩm quyền) với chủ thể vi phạm pháp luật, trong đó bên vi phạm pháp luật phải gánh chịu những hậu quả bất lợi, những biện pháp cưỡng chế nhà nước được quy định ở chế tài các quy phạm pháp luật
8	Vi phạm pháp luật	Hành vi (hành động hoặc không hành động) trái pháp luật và có lỗi do chủ thể có năng lực trách nhiệm pháp lý thực hiện, xâm hại các quan hệ xã hội được pháp luật bảo vệ

Mở đầu

Thực hiện chủ trương của Đảng và Chính phủ về việc “Nâng cao chất lượng công tác phổ biến, giáo dục pháp luật trong nhà trường” và “đưa nội dung phòng, chống tham nhũng vào giảng dạy tại các cơ sở giáo dục, đào tạo”, nhằm nâng cao chất lượng dạy và học học phần Pháp luật đại cương cho giảng viên, sinh viên các trường đại học, cao đẳng, nhóm tác giả tiến hành biên soạn “***Giáo trình Pháp luật đại cương (Dành cho sinh viên khối không chuyên ngành luật)***”. Cuốn giáo trình này được biên soạn kỹ lưỡng, tuân thủ các quy định từ các văn bản chỉ đạo của Thủ tướng - Chính phủ, các quy định, hướng dẫn của Bộ Giáo dục và Đào tạo, bám sát nội dung của Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam năm 2013 và các văn bản Luật mới nhất có hiệu lực thi hành trong những năm gần đây.

Nội dung của cuốn giáo trình được kết cấu gồm 9 chương:

Chương 1. Khái quát chung về Nhà nước

Chương 2. Khái quát chung về pháp luật

Chương 3. Hệ thống pháp luật Việt Nam

Chương 4. Luật Hiến pháp

Chương 5. Luật Hành chính Việt Nam

Chương 6. Luật Dân sự Việt Nam

Chương 7. Luật Hình sự Việt Nam

Chương 8. Luật Hôn nhân và Gia đình Việt Nam

Chương 9. Pháp luật phòng, chống tham nhũng

Mặc dù đã rất cố gắng trong quá trình biên soạn nhưng do những hạn chế khách quan và chủ quan nên cuốn giáo trình khó tránh khỏi những hạn chế, thiếu sót. Chúng tôi rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của quý đọc giả để cuốn giáo trình được hoàn thiện hơn trong những lần xuất bản tiếp theo.